

Gál Adél

A néprajzi ismeretek átadásának lehetőségei a magyar mint idegen nyelvi órákon

1. Bevezetés

*„Az iskolában azt kell keresni, ami
a gyermek lelkéhez közel áll”
(Györffy István 1939)*

A jelen tanulmány a néphagyomány tanításának lehetőségeit vizsgálja a magyar mint idegen nyelvi órák és múzeumpedagógiai foglalkozások keretében. Az eredetileg szakdolgozatként¹ elkészült munkám kiindulópontját a Nagyberegi Tájház múzeumpedagógiai foglalkozásai képezték, melyeket sikeresen vezettem a magyar nyelvet tanuló ukrán diákok körében.

A magyart idegen nyelvként tanulók nyelvoktatására számos módszer és taneszköz áll rendelkezésre. Nem elég viszont „csak” a nyelvet megtanulni: a jól kommunikáló nyelvhasználóknak a nyelv mögött meghúzódó, illetve a nyelvben megtestesülő kulturális tartalmakat is ismerniük kell. E feltevés volt a kiindulópontunk a Nagyberegi Tájházba látogató ukrán anyanyelvű tanulók esetében is, akik a Beregszászi 5. számú Középiskola (ukrán tannyelvű iskola) diákjaiként hagyományos iskolai keretek között tanulják a magyart mint idegen nyelvet (MID). (Az intézményben egyébként már lassan húsz éve tanítják a MID-et különböző – kezdetben fakultatív, ma szaktantárgyi – keretek között.) Ezek a tanulók a tanóráik kiegészítéseként, pedagógusuk vezetésével látogattak ki a Nagyberegi Tájházba a magyar kultúra mélyebb megismerése céljából, és ott kézművességgel összekötött múzeumpedagógiai foglalkozásokon vettek részt. Így a tanulás egy új formáját ismerték meg, amely élményszerűvé, érdekessé és intenzívvé tette számukra a nyelvtanulást, s amelynek eredményeképpen sikerélményben volt részük. Ez a siker nagyrészt annak volt köszönhető, hogy a tanulók számára már meglévő magyar nyelvtudásukra alapozva célirányos foglalkozásokat szerveztünk, amelyeket múzeumpedagógiai feladatok egészítettek ki. Feltevésünk az volt, hogy a célirányosan kidolgozott foglalkozások, a tanulók központúan megszerkesztett múzeumpedagógiai feladatlapok és a múzeumpedagógussal fenntartott együttműködés nagyban hozzájárul a tanulók nyelvtanulása mellett a magyar kultúra egyes szegmenseinek megismeréséhez.

A tanulmányban először bemutatom a néphagyomány és a kultúra összefonódásának jelentőségét, illetve a néprajznak az oktatásban elfoglalt helyét, majd szólok a MID-tanórák bevezetéséről Kárpátalján, valamint a MID és a néprajz kapcsolatáról. Ezután ismertetem az ukrán tanulók számára szervezett foglalkozások helyszínéül szolgáló Nagyberegi Tájházat, és röviden összefoglalom a múzeumpedagógia feladatait, céljait, illetve tárgyalom, hogy milyen múzeumpedagógiai eszközök és módszerek segíthetik a tanulók nyelvtudásának fejlesztését. A tanulmányban bemutatott múzeumpedagógiai feladatlapok a magyar kultúrkör és ünnepkör alkalmaira készültek. Kárpátalján elsőként a Nagyberegi Tájházban alkalmaztunk efféle feladatlapokkal lezáruló múzeumpedagógiai foglalkozásokat. A Tájház egyben az első és máig az egyetlen olyan kárpátaljai intézmény, amely múzeumi foglalkozások keretében fogad a nyelvtanulás fejlesztése érdekében ukrán anyanyelvű tanulókat.

¹ A jelen tanulmány a Károli Gáspár Református Egyetem magyar mint idegen nyelv szakos pedagógus szakirányú továbbképzésére írt szakdolgozatom (2020) átdolgozott változata. Témavezetőm Nádor Orsolya volt.

2. A néphagyomány mint a kultúra hordozója

A néphagyomány egy nép évszázadok alatt szerzett tapasztalatainak, ismereteinek összessége. Megnyilvánulnak benne az ember alapvető szükségletei és a kielégítésüket célzó módszerek, eljárások, alkotások. Olyan fogalmak és szellemi termékek összessége, melyek egykor a mindennapokat kitöltötték, s melyeket a későbbi korokban a néprajzkutatók összegyűjthettek, leírhattak. Többé-kevésbé minden ember részesül belőle akarva vagy akaratlanul, többnyire azonban „mesterek” alkotásai révén: a népköltészetet, népdalokat ugyanis nem a nép minden tagja költi, hanem erre született, az adott műfajban kimagasló tehetségű egyének.

„A néphagyomány tart meg bennünket magyarnak s a nemzetközi műveltség tesz bennünket európaivá. Ha azonban csak az európaiságra törekszünk, lehetünk nagy műveltségű népek, de minél hamarabb megszűnünk magyarok lenni... Ez a műveltségállomány időtlen idők óta halmozódik. Évezredek és évtizedek emlékei egyformán feltalálhatók benne. Nagy értéke, hogy általános és mennyiségileg is egyenlő. A hagyományos népi művelődés az élet minden vonatkozásában kiterjed. A nép ezt az élet iskolájában a bölcsőtől a sírig tanulja... A hagyományokat népből kiverni nem lehet. Hangsúlyozandó az a tény, hogy az iskolát és könyvműveltséget szembeállítjuk a hagyománnyal, nem akarja az iskola és könyvművelődés és az európai műveltség nagy értékét kisebbiteni. A néphagyomány nagy nemzetfenntartó erején kívül szükségünk van a magas fokú nyugati művelődés minden vívmányára. A néphagyománynak emellett azt a szerepet szánjuk, hogy minden vonalon alapjául szolgáljon a magasabb rendű művelődésnek, de annak ne csak szint, hanem belső tartalmat is adjon” (Györfly 1939: 7–12).

Ahogy a fenti idézetből kiderül, a néphagyomány nem egyszerű szükséglet, hanem egy bizonyos fokú műveltség szerves része is. Aki beleszületik egy kultúrába, az örökli annak minden szegmensét. Aki pedig szeretne megtanulni egy új nyelvet, csak úgy tudja a lehető legteljesebben elsajátítani, ha annak hagyományait is megismeri. Így tud azonosulni nemcsak a nyelvvel, hanem magával a néppel is. Míg az anyanyelvi beszélő esetében a kultúra átörökítése természetesen, szinte észrevétlenül zajlik s lesz az identitás meghatározója, addig a tanulás során megismert kultúrák esetében tudatos átadásra van szükség. A hagyomány komplex mivoltáról a következőket írja Andrásfalvy (1998):

„Nem csak a beszélt nyelv része a hagyománynak, hanem az érzelmek, indulatok nyelve, szimbólumrendszere is. Van a dalnak, a zenének, a mozdulatnak, a táncnak, a formák és színek használatának, a nagy és nehéz életpillanatok megélésének, megünneplésének, és a szokásnak is van nyelve. Ez a művészetek nyelve. Mennél jobban ismerem, sajátítottam el ezt a nyelvet, annál jobban tudom megélni, kifejezni, kezelni indulataimat, érzéseimet” (Andrásfalvy 1998: 8).

A néphagyománnyal rokon angol eredetű *folklór* terminust *folk-lore* alakban William John Thomas említette először 1846-ban, „népi tudás” értelemben; jelentéskörébe beletartozik a hagyományos, közösségi, népi, esetleg falusi kultúra vagy művészet (Ortutay 1979: 11). Noha a magyar szóhasználatban hagyományos értelemben a parasztság szellemi kultúrájának egészét értjük alatta, a társadalmi változásokkal a folklór fogalmi tartalma rugalmasan alakult. A megismerő és ábrázoló folklór, valamint a kifejező és újjáteremtő egyéb művészetek ugyanis örökös kölcsönhatásban éltek, élnek, és a modern folklór már két különböző forrásból táplálkozik: a hagyományos folklórból és az irodalomból, miközben a modernizálódással egyre inkább irodalomközelbe kerül (Voigt 1998: 25). Ebben az értelemben a folklór hordozóit az előadók, az alkotók és a hallgatóság hármassága jellemzi. A népművészetben és a népköltészetben az esetek többségében az alkotás egyenlő a változattal. Mivel például egy népmesének vagy egy népdalnak számos változata lehet, szerzők/alkotók helyett helyesebb előadókról beszélni. A népi előadók előtt a szerzői jog ismeretlen fogalom: ami tetszetőset hallanak, azt átveszik, továbbadják, gyakran némi változtatással, a

sajátjukként. A jelen lévő közönség soraiból kerülnek ki aztán a későbbi előadók vagy továbbadók. Öncélú előadás kevés van.

A saját népi kultúra kutatása a 18. század második felében, a modern európai nemzetek megszületésével került előtérbe. Azok a nemzetek, akik nagy múltú írásbeliséggel és hosszan tartó folytonos államisággal rendelkeztek, a néphagyomány felmutatását nem érezték fontosnak; ahol viszont az írott múlt töredékesen maradt fenn vagy teljesen hiányzott, kiemelt helyet kapott a néphagyomány. A magyar folklórkutatás a Magyar Néprajzi Társaság létrejöttével indult meg hivatalosan 1789-ben (Kósa 2001). Korábban is jelen voltak azonban tudatos és spontán folklorisztikai törekvések is. A Bécsben élő nagynevű nyelvtudós, Révai Miklós például már 1773-ban felfigyelt a népköltészet felfedezésének nyugat-európai mozzanataira, s közzé is tette a magyar népköltészet gyűjtésére buzdító első országos felhívást. Lassan meg is indult a népdalok és népdalszerű utánpótlások gyűjtése (Pálóczi 1979), illetve az elméleti vita is – melynek keretében Kölcsey például azt írta: „*Úgy vélem, hogy a való nemzeti poesis eredeti szikráját a köznépi dalokban kell nyomozni...*” 1848 bukása után a folklór iránti érdeklődés ellankadt, hamarosan azonban éppen a népköltészeti anyag feltárása segítette a nemzeti öntudat ébrentartásában. Ebben az időszakban a népköltészet ügye elválaszthatatlan volt a nemzeti irodalomtól (Krizsa 2001). A népköltészet tudományos vizsgálatának a kezdete a 19. század végére tehető: ekkor a népköltészet ügye elvált a magyar nemzeti mozgalmaktól, a gyűjtés szakemberek kezébe került. Később, a két világháború között óriási fellendülés következett: ekkor teljesedett ki Kodály és Bartók, Vargyas Lajos, Róheim Géza, Ortutay Gyula stb. munkássága. A második világháború nagy vesztesége, hogy szinte egy egész kutatónemzedék kihalt. Pozitívum viszont, hogy a kutatás intézményes kereteket kapott: megalakultak a néprajzi tanszékek, múzeumok jöttek létre. A 20. század második felétől egyes néprajzi tanszékeken megindult a néprajzot oktató pedagógusok képzése is (Kósa 2001).

3. A néprajz az oktatásban

A gyermekeknek a tárgyi kultúrába és a társadalmi életbe való bevezetését, beilleszkedését hagyományosan a közvetlen tapasztalat segítette. A polgári, úri gyermekszoba kultúra kialakulása előtt a gyermekeket nem különítették el intézményesen a felnőttektől. Úgy nőttek fel, sajátították el, gyakorolták be a szükséges ismereteket, tevékenységeket, hogy azokat közvetlenül, korlátozás nélkül figyelték meg és váltak részeseivé. A felnőtteket utánozva tanulták meg többek között az öröm, a gyász, az indulatok, a szerelem átélényegítését művészetté, költészetté. Így épülhetett fel az az érzelmi kultúra, mely egymás elfogadására, szolidaritásra is nevel. Ebben a közegben a művészet az élet szerves része volt. A tehetséges alkotók nem művészek, hanem jónevű mesterek, specialisták voltak. Egy falu, egy etnikum kultúráját a közösség iratlan törvényekkel szabályozta, de ezen belül az önkifejezésre is nyílt mód, például név szerint ismerjük egy-egy ember táncát. A mesterek, de az átlagember is ismerte az őket körülvevő természeti környezetet. Egy jó mester tudta azt is, hogy mely anyagból mit lehet elkészíteni, hogy az tartós, a célnak megfelelő darab legyen. A gyerekek észrevétlenül nevelkedtek bele szokásokba, gazdasági, kulturális környezetükbe azáltal, hogy mindig megkapták az életkoruknak megfelelő feladatot a családban, a közösségben, mely felelősségtudatukat is fejlesztette. Később ez a folyamat szinte teljesen megszakadt, ugyanakkor igény támadt a hagyományok megőrzésére és tanítására. A reformkori értelmiségiek hazafias lelkesedésből támadt eszmét – a nemzeti nyelv, irodalom és kultúra megteremtésének, újraalkotásának gondolatát – nyelvészek, költők, vidéki papok, tanítók munkája nyomán a Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Irodalmi Társaság támogatta. Így

láttak napvilágot az első népköltési gyűjtemények, a leíró etnográfiai munkák, népismereti dolgozatok az 1840–50-es években.

„Idejekorán felismerték azt a társadalmi igényt, hogy a hagyományokat – ha már a hagyományos életmód meg is szűnt, – őrizni, ápolni, következőképpen tanítani is kell. A zene, a tánc, a kézműves foglalkozások, a szokások és a magyar nyelv – amely a mesékben, mondókákban, balladákban, szólásokban és közmondásokban őrzi generációk bölcsességét, humorát, vágyait – ugyanis sokkal többet adnak az embernek, mint elavult, múzeumba való ismereteket, készségeket. Azt az érzést keltik fel és erősítik meg (különböző oktatási szinteken) a tanulóknak, hogy ők is tagjai egy nagyobb közösségnek, hogy ők is tartoznak valahová, és őrjüket is múlik, milyen az a kör, ahová tartoznak” (Küllös 1998: 34-35).

Noha a néprajz nem volt mindig szerves része az oktatásnak, néprajzi ismereteket már nagyon régen oktattak az iskolákban *népismeret*ként – ennek előzményei már Comenius munkáiban is fellelhetők (Baksa 2015). Comenius *Orbis sensualium pictus*-ában az egyes képes-szöveges leckékbe bekerült például a rét, a szántóföld leírása, a gabonatermesztés, a háziállatok témája, és helyet kaptak többek között a régi mesterségek is (Baksa 2015). A magyar parasztság nehéz életkörülményeit, gazdasági elmaradottságát, babonáit, az alföldi parasztgazdálkodás fontos mozzanatait Tessedik Sámuel rögzítette tankönyveiben (Kósa 1982: 274). A néprajztudomány alapjainak letételében Hermann Antal néprajzkutató neve fontos: egyetemi előadásában népszerűsítette a néprajztudományt, és számos neves néprajzkutató került ki a keze alól (Baksa 2015). Berze Nagy Lajos nevét pedig azért érdemes megemlíteni, mert amellet érvelt, hogy a meséknek fontos szerepet kell kapniuk az oktatásban (Baksa 2015).

A néprajz iskolai tantárgyként való oktatásának igénye először 1918-ban fogalmazódott meg hivatalosan a Néprajzi Társaság előterjesztésében (Kriza 2001). Györffy István azt vallotta, hogy a pedagógusképzésben van legelsőként szükség a néphagyományok oktatására.

„A tanítót arra kell nevelni, hogy a népi hagyományt legalább is annyira becsülje, mint az iskolakönyv-műveltséget. Legyen tisztában azzal, hogy az iskolai nevelés csak időleges, maradandónak csak a hagyományos népi tudást tekinthetjük. Az iskola nyújtotta tudás évek múlva a legjobb esetben is az írni-olvasni tudásra, a négy számtani alpműveletre, s a hit legegyszerűbb ismeretere zsugorodik össze. Minél jobban be tudja kapcsolni az iskolai műveltséget a népi hagyományos műveltségébe, annál maradandóbb lesz az iskolai műveltség a népi körében. A néprajzot a tanítóképzésben, nemcsak mint külön tantárgyat kívánjuk taníttatni, de az összes tantárgyakban is a népi szemléletnek kell uralkodnia. A helyi hagyomány legyen az az alap, amire az elemi oktatás ráépül” (Györffy 1939: 63).

A tanári elhivatottságról és a pedagógus szellemi felkészültségéről Bálint Sándor ír. A legelső tanterv, amelyet 1934-ben ő állított össze, a 9–12. osztályos tanulók számára készült. A második világháború után rendkívüli tantárgyként több gimnáziumban tanítottak néprajzot, és ezt legalizálta az 1976-os oktatási reform, amely fakultatív tantárgyként engedélyezte a néprajz oktatását (Baksa 2015).

Kifejezetten Kárpátalján Bagu Balázs nevét kell megemlíteni a néprajz oktatása kapcsán. A jeles pedagógus Bányán tanított; szakterülete volt a magyar nyelv és irodalom, a néprajz és a pedagógia. A szülőföld hagyományai iránti érdeklődése sarkallta arra, hogy ennek a gazdag ismeretanyagnak helyet találjon az oktatásban is. 1993-ban jelent meg az általa összeállított népismereti tanterv, és ugyanebben az évben lehetőség nyílt a tantárgy bevezetésére is. Tantervi bevezetőjében megfogalmazza, hogy a **népismeret** nemcsak néprajzi, hanem a szülőföldre és a magyarságra vonatkozó ismereteket is tartalmaz, így jelentős megtartó szerepe van a kisebbségben élő kárpátaljai magyarság életében. Az óvodai csoportok számára népmeséket, gyermekmondókákat, gyermekjátékokat ajánl; az elemi iskola (1–4. osztály) tananyagában népdalok, gyermekmondókák, kiszámolók, gyermekjátékok, népszokások, néptáncok, népmesék, népi játékok, étkezési szokások, népművészeti alkotások, népmondák,

népballadák szerepelnek heti 1, évi 34 órában. Az általános iskolások (5–7. osztály) számára írt tantervben olyan változatos témakörök jelennek meg, mint a paraszti értékrend, a hiedelemvilág, a rítusok, az ünnepek, az ünnepi szokások, a képzőművészeti hagyományok, a szülőföldre vonatkozó ismeretek, a családfa, a családi nevelés, a község története, a járás falvai, a kárpátaljai magyarság története, Magyarország nagy tájai, az erdélyi, a délszláv területeken élő, a kárpátaljai, a felvidéki, a burgenlandi és a nyugati diaszpórában élő magyarok kultúrája, néprajza (Bagu 1993).

Mindennek ellenére a kárpátaljai általános és középiskolai oktatásnak ma sem szerves része a néprajz; szervezett foglalkozások keretében csupán különórai alkalmakon, illetve szakkörökön találkozhatnak a tanulók – ezek során nagyon jól alkalmazható a Bagu Balázs által összeállított tanterv. Sajnos a különórák, illetve a fakultatív vagy szakköri foglalkozások nem minden oktatási intézményben valósíthatók meg a csökkentett óraszámok és a tananyag zsúfoltsága miatt. Ebben az esetben a szaktanárok ízlésvilágára, lelkiismeretére és nem utolsósorban felkészültségére van bízva a gyermeki lélek és tudat megnyitása a hagyományos kultúra befogadására.

A néprajzi ismeretek átadásának számos pozitív hozadéka lehet az oktatásban: a tanulók megismerkedhetnek a saját nemzeti kultúrájukkal a maga sokszínűségében, területi változatossága mellett az egységességével és az összetartó erejével, azzal, hogy időben is változik, és bár mindig van jelen ideje, az soha nem érvényes a múltja nélkül, valamint azzal, hogy együtt él más kultúrákkal, és ezekkel kölcsönhatásban van. Továbbá segíthetik a tanulók személyiségfejlődését is, hiszen a különféle folklórműfajok középpontjában mindig az ember mindennapi élete áll, az ott felmerülő kihívások és a rájuk adható válaszok. Nemcsak ismereteink, identitásunk megőrzésének fontos eszköze, hanem az élethez szükséges ismeretek gazdag tárháza is; nemzetünk, kultúránk megismerésének kulcsa. Ezenkívül esztétikai értéket hordoznak, a tanulók számára megragadók, szórakoztatóak, gyakorló- és példaanyagot szolgáltatnak, és előtérbe helyezik az élhetőbb élet, a közösség fészekmelege iránti igényt.

4. A néprajz a magyar mint idegen nyelv tanításának szolgálatában

4.1. Tájházak, múzeumok, foglalkozások

Comenius (1657) óta ismeretes, hogy az oktatás fontos eleme a szemléltetés. A néprajzi elemek szemléltetésére kiválóan alkalmasak a múzeumok és tájházak, amelyek bár nem közoktatási intézmények, a **nonformális** tanulás kiváló terepei lehetnek kiállításai és foglalkozásai révén. Az iskolán kívüli oktató-nevelő céllal létrejött és megszervezett, múzeumi keretek között zajló foglalkozásokat összefoglaló néven múzeumpedagógiának nevezik. A foglalkozások alapját múzeumi gyűjtemények és kiállítások képezik, céljuk pedig a múzeumi anyag élményszerű tolmácsolása a pedagógia eszközeivel, valamint a szellemi örökséget megbecsülő, és egy múzeumlátogató generáció kinevelése (Csesznák 2012). A múzeumpedagógia a gyermekek életkori sajátosságaihoz illeszkedő didaktikai módszereket és a megszokottól eltérő tanulásszervezési formákat valósít meg: a foglalkozásnak része a verbális kommunikáció mint az ismeretek átadási lehetősége (Csesznák 2012), valamint az interaktív cselekedtetés, a foglalkoztatás, a játékoság is.

Noha a múzeumpedagógia eredetileg elsősorban az óvodás, az általános- és a középiskolás tanulókra irányul, hatékony lehet a magyarral mint egy másik nyelvvel és kultúrával ismerkedő, akár idősebb tanulócsoporthoz esetében is. A magyar nyelv és kultúra tanításának-tanulásának hasznos és érdekes részévé tehetik a magyar néprajzi ismeretek átadását a

múzeumpedagógiai foglalkozások. Ezek megtervezésekor a következő szempontokra kell tekintettel lenni:

- életkori sajátosságok: meghatározzák a tanuló érdeklődését, nyitottságát, befogadó-képességét;
- élménycentrikusság: ne a feladat, hanem a feladaton alapuló élmény álljon a középpontban;
- kapcsolat a mindennapok és a néprajz között: a tanulók vegyék észre, hol van elrejtve a mindennapokban és a nyelviségben az örökségül kapott hagyomány, a kulturális elemek;
- közösségi élet: a néprajzi ismeretek, dalok, táncok, mondókák, kézművesség közösségformáló és összetartó erővel bírnak;
- rugalmasság: alkalmazkodjunk a tanulók tantervéhez, képességeihez, érdeklődéséhez, igényeihez;
- speciális nyelvi-kulturális helyzet: úgy kell bővíteni a tanulók néprajzi ismereteit, hogy figyelembe vesszük nyelvtudásukat és előismereteiket a tények közlése és a szavak, kifejezések tanítása során.²

A nyelvi-kulturális hiányosságok áthidalásában nagy segítséget jelent a vizualitás: a képek, a tárgyak, egyéb szemléltető eszközök alkalmazása. Mi sem alkalmasabb erre, mint egy olyan környezet, ahol ezek az eszközök már eleve rendelkezésre állnak – mint például egy muzeális intézményben. Az elkövetkezőkben azt ismertetem, hogy milyen múzeumpedagógiai foglalkozásokat tartottunk a Nagyberegi Tájházaiban a 2019-es év folyamán több alkalommal is ukrán anyanyelvű diákoknak.

A kárpátaljai Nagyberegi Tájháza 2013. február 15-én avatták fel; a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola működteti (Gál–Csurmán 2018). A Tájháza elsődleges célja örökségünk megőrzése és továbbadása. Kezdetben nagyobb alkalmakhoz, jeles napokhoz kapcsolódó rendezvényeket szerveztek (húsvétvárás, pünkösdkirály-választás, szüreti táncház stb.), később azonban heti rendszerességű foglalkozásokat is indítottak. Az „élő tájházaiban” belső és külső terek, tárgyak sokaságát őrző, bemutató szobák, valamint különféle gazdasági épületek biztosítanak helyszínt változatos programok lebonyolításához, legyen szó akár táncházról, kézműves foglalkozásról, fafaragásról, korongozásról, szövésről, vászonkészítésről, csipkeverésről, csipkehorgolásról, csuhé, ékszer, játék, adventi koszorú, hímes tojás vagy képeslap készítéséről, népi játékról, hagyományos ételek sütéséről-főzéséről (pl. kenyér, mézeskalács stb.) vagy egyéb hagyományőrző rendezvényekről. A Nagyberegi Tájháza múzeumpedagógiai foglalkozásai az utóbbi két év során kiemelt szerepet kaptak. A szervezők és a tanárok együttműködésének köszönhetően a tanulók többsége részben felkészülve érkezik a tájházaiba, ahol a tárlatvezetés és foglalkozás után visszacsatolásként múzeumpedagógiai feladatlapot oldanak meg. Mielőtt ezeket ismertetem, szeretném bemutatni a foglalkozások célközönségének, a Beregszászi 5. számú Középsiskola ukrán anyanyelvű tanulóinak a háttérét (Gál–Csurmán 2018).

Kárpátalja többenemzetiségű vidék: az itt élő magyarok, ukránok, ruszinok, oroszok románok stb. természetes közegnek vették a nyelvek sokszínűségét is. E népek természetes módon hatnak egymásra úgy kultúrájukban, mint a használt nyelv terén: számukra egymás nyelve környezetnyelvnek számít. A magyar idegen nyelvként (MID) való tanításának a lehetősége csak az utóbbi években merült fel. A MID intézményi keretek között történő oktatásának lehetőségét és jogi alapjait a 2012-ben elfogadott „Ukrájna törvénye az állami

² A Nagyberegi Tájházaiba érkező ukrán anyanyelvű csoportok esetében mindig van olyan diák, aki nem ért magyarul. Programszervezőként az első kérdésem ezért az, hogy van-e olyan a jelenlévők közt, aki egyáltalán nem ért engem. A kérdés magyar nyelven hangzik el, melyre sokszor a tekintetekből kiolvasható a válasz. Ezután ukránul elismétlem a kérdést, melyre már konkrét feleletként kapom a választ egyes tanulóktól, hogy nem értenek. Ennek megfelelően a tárlatvezetést a többség nyelvi szintjéhez igazodva magyarul tartom, de minden információt röviden lefordítunk ukránra is.

nyelvpolitika alapjairól” című rendelkezés adta (Márku 2019: 166). A nyelvtörvényként ismert jogszabály szerint azokban a községekben és településeken, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya eléri a 10%-ot, lehetőség van az adott nyelvet második idegen nyelvként oktatni az ukrán tannyelvű iskolákban (uo.).

Amikor a határok megnyíltak és a külföldi utazás lehetősége mindenki számára elérhetővé vált, egyre többen kezdtek a magyar nyelv felé fordulni. Kezdetben a magyar nyelv oktatása fakultatív tárgyként történt, a jogszabály bevezetése után azonban egyre több tanuló és szülő választotta második idegen nyelvként. Jelenleg is egyre több szülő ösztönzi gyermekét a magyar nyelv tanulására. Mi több, egyre több felnőtt vesz részt a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola berkein belül működő Felnőttképzési Központ által hirdetett nyelvtanfolyamokon Kárpátalja-szerte, és az említett felsőoktatási intézményben magyar mint idegen nyelv tanári képesítést is szerezhetnek a tanulni vágyók a Károli Gáspár Református Egyetem kihelyezett, ám Ukrajnában nem akkreditált képzésének köszönhetően. Jelenleg öt különböző formában tanulhatnak magyar nyelvet a kárpátaljai ukránok: magyar tannyelvű iskolákban; ukrán tannyelvű iskolákban fakultatív tárgyként; ukrán tannyelvű iskolákban, ahol a magyar (második) idegen nyelv; szervezett nyelvtanfolyamokon; valamint magántanárnál (Márku 2019). A különféle szintereken egyre nő az igény a magyar mint idegen nyelv iránt.

A jelen tanulmány középpontjában álló múzeumpedagógiai foglalkozások célcsoportját azok a tanulók alkotják, akik a magyart második idegen nyelvként tanulják a Beregszászi 5. számú Iskola osztályaiban. Az intézményben mintegy 20 éve folyik magyarnyelv-oktatás. Kezdetben fakultatív órák keretében tanították a magyar nyelvet, hat éve viszont második idegen nyelvként: eleinte heti két órában folyt az oktatás (az angol nyelv tanulása mellett); ma egyre többen választják a német helyett a magyart. Ez ma már presztízskérdés: a szülők is belátták, hogy szükség van a magyar nyelvre, illetve az iskola vezetősége is fontosnak tartja. Jelenleg 5. osztálytól 9. osztályig tanulják a magyart; az öt év alatt a tanulók többsége B1-es nyelvtudási szintet ér el. A legtöbb diák meghatározott céllal tanul magyarul: ezek között szerepel a külföldi (magyar) állampolgárság megszerzése, magyarországi felsőoktatási intézményben való továbbtanulás, illetve külföldi (magyarországi) munkavállalás.

Az említett célcsoport számára az iskolájukkal, tanáraikkal együttműködve különféle múzeumpedagógiai foglalkozásokat szerveztünk a Nagyberegi Tájházbán, és a foglalkozások zárásaként feladatlapokat is használtunk. Az alábbiakban ezekből mutatok be néhányat.

4.2. Múzeumpedagógiai foglalkozások

Dramatikus cselekvések: A tájházlátogatás legélvezetesebb pontja a tanulók számára sokszor az, amikor valamilyen cselekvést végeznek. Farsang idején például farsangi mondókákat és dalokat tanulnak, énekelnek körben állva, mozogva, táncolva. A tájház udvarán és termeiben népmeséket, mondákat, történeteket hallgatnak és játszanak el, játékos feladatok kíséretében, a népmesék világát megidéző környezetben.

Tárgyak testközelben: Számos múzeum a „*Mindent a szemnek, semmit a kéznek!*” elvét alkalmazza, pedig ennek ellenkezője vált ki igazán eredményes hatást. A Tájházbán a kiállított tárgyakat a tanulók kézbe vehetik, kipróbálhatják, megnézhetik közelről. A kézműves foglalkozások során pedig ők magukat készítik tárgyakat, miközben különféle szavakat, kifejezéseket is tanulnak: pl. *karácsony, ünnep, fenyőfa, fenyőág, gyertya, dísz* stb.

Családfa: Nemcsak a MID tanulásában fontos téma a család, hanem néprajzi értelemben is. A családfa felkutatása, kiegészítése során a tanulók nemcsak nyelvet gyakorolnak, hanem

megerősödik bennük annak a tudata is, hogy a hagyományok a családon belül ismerhetők meg leginkább, a család örökíti át nemzedékről nemzedékre a közösségi szokásokat, elvárásokat. A Tájházban különféle eszközöket és tevékenységeket használunk a család, a felmenők ismertetésére, a rokoni kapcsolatok feltárására; emellett a magyar teremtéstörténetet is bemutatjuk a tanulóknak, amelynek során a magyar hitvilág égisz éró fája kerül a középpontba.

Ünnepek és jeles napok: A Tájház tematikus foglalkozásai között kiemelt helyen szerepelnek az ünnepek (pl. húsvét, karácsony), amelyek a nyelvtanulók körében is érdeklődésre tartanak számot. A tájházi foglalkozások az iskolai keretek között tanult ismereteket elmélyítik, kibővítik. A karácsonyi ünnepkör kapcsán készítünk adventi koszorút, jön az adakozó Mikulás, lehet lucázni, karácsonyi énekeket énekelni (beleértve az ismert helyi kántáló énekeket is), mondókázni, kántálni. Tavasszal a szabadban játszunk gyermekjátékokat – esőváró, naphívogató mondókákkal, körjátékokkal. A húsvét kapcsán szólunk a magyar hagyományokról is, tojást festünk, megismerkedünk a hagyományos festési technikákkal, és locsolóverseket is tanulunk. Ezenkívül minden jeles nap kapcsán tanulunk időjósító formulákat – pl. Katalin napján (november 25-én): *Ha Katalin kopog, karácsony locsog*; Vince napján (január 22.): *Ha megcsordul Vince, tele lesz a pince*; vagy február elején még farsang időszakában: *Ha a medve meglátja saját árnyékát, hosszú tél lesz*.

Enteriőr: A tájházi séta alkalmával a tanulók megismerik a ház, a lakóházrészek, a bútorok, a berendezési tárgyak, a konyhaeszközök neveit, funkcióját, használatát. Az ide kapcsolódó kézműves foglalkozások alapja lehet agyagedény-készítés, melynek során a tanulók nemcsak a tárgyak nevével, hanem azok készítési módjával és használatával is megismerkednek, miközben számos új szót, kifejezést, terminust tanulnak. Egyéb alkotó jellegű feladatokat is alkalmazhatunk: a tanulók például jellemezhetnek egy kiválasztott tárgyat emlékezetből, vagy nyomtatott/online lexikon segítségével, egyénileg vagy csoportban, de akár kitalált tárgyról is szólhat a bemutató.

Gazdálkodás: A tájházak bemutatják a paraszti kultúra szerves részét képező gazdálkodás eszközeit és használatát; egyes tájházakban pedig ki is próbálható a gazdasági eszközök nagy része. A hagyományos munkafolyamatok megismerése során a hozzánk látogató tanulók végezhetnek egyszerűbb és bonyolultabb tevékenységeket az egyszerű vízfordástól a kosárfonásig vagy a kukoricamorzsolásig kézi vagy darálós *máléfejtő* segítségével. A gazdálkodás ugyanakkor szorosan összekapcsolódik a mesterségekkel is: a vonatkozó tájházi alkalmakon rendszeres foglalkozások keretében mutatjuk be a hordókészítést, a fazekasságot, a kosárfonást, a szövést, valamint az egyéb egyszerűbb foglalkozásokat, amelyeket a diákok ki is próbálhatnak.

Népdal, népmese: A Tájház programjai, foglalkozásai során főként a dramatikus énekes népszokások kapnak helyet. Farsang táján például az ünnep történeti hátterének megismerésén túl a tanulók énekelnek, és maszkokat készíthetnek. A magyar történeti emlékekkel összefüggő maszkos alakoskodásra a török, a többnyire méltóságot is jelölő török basa megjelenítése kiváló példát nyújt. A török világ, a magyar nép törökök elleni küzdelmének emléke a népköltészetben, a szóbeli hagyományban is igen jelentős. A tájházi foglalkozásokon a népmesék közül sikerrel alkalmazzuk például *A kiskakas gyémántfélkrajcárja* című mesét. A mesét először felolvassuk vagy levetítjük, illetve úgy is feldolgozhatjuk, hogy a történetet kisebb részekre bontjuk, az egyes szövegrészeket a Tájház különböző részein elrejtjük, s a tanulók feladata, hogy megkeressék majd sorba rendezzék a

részeket. Ezután kiválaszthatunk egy török basát, akit felöltöztetünk, majd eljátsszuk a jeleneteket.

Sütés-főzés: A konyhához kapcsoló múzeumpedagógiai foglalkozások közül a sütés-főzés nemcsak azért hasznos, mert a tanulók finom ételeket készíthetnek, kóstolhatnak, hanem azért is, mert közben megismerhetik a magyar kultúrához szorosan kötődő hagyományos ételeket is. A Nagyberegi Tájház konyhája hagyományos, korhű környezetet biztosít ehhez.

A múzeumpedagógiai foglalkozásokat zárhatjuk feladatlappal. Ilyenkor fontos, hogy a feladatlapon csak olyan információk szerepeljenek, amelyek a tárlatvezetés, illetve a tájházi alkotómunka során is elhangoztak.

4.3. Múzeumpedagógiai feladatlapon

A Nagyberegi Tájházban 2014-ben alkalmaztunk először múzeumpedagógiai foglalkozások végén kitöltendő feladatlapokat. A feladatlapon jó eszközei lehetnek a tanulási folyamatra történő visszacsatolásnak mind a tanuló/látogató, mind a tanár/programvezető számára. A tematikus feladatlapon ezenkívül az előkészítésben, felkészülésben is segíthetik a tanárok munkáját, hiszen szorosan kapcsolódnak a kerettantervben megfogalmazott célokhoz és tartalmakhoz. A feladatlapon nem csupán tematikusan fókuszáltak, hanem igazodnak a tanulók életkorához és anyanyelvéhez is, illetve figyelembe veszik a magyarnyelv-tudás szintjét. A legegyszerűbb feladatlaponk a lakóházra vonatkozik, de vannak a hétköznapi tevékenységekre és jeles napokra (pl. Márton-nap), húsvét stb.) irányuló feladatlaponjaink is.

A feladatlapon megoldása során előnyben részesítendő a csoportmunka, különösen akkor, ha a tanulók eltérő nyelvtudási szinteken állnak. A három–négy fős csoportok mindegyikében legyen legalább egy olyan csoporttag, aki megfelelő szinten birtokolja a magyart. A megoldás során a tanulók együtt dolgoznak kölcsönös függőségi viszonyban: egymást segítve jutnak el a megoldásig.

A Mellékletben bemutatott 1. számú feladatlapon a Beregszászi 5. számú Középiszkola 7. osztályos tanulói számára készítettük. A csoport a tárlatvezetés során megismerkedett a berendezési tárgyakkal, a lakóház beosztásával, illetve különböző alkalmatosságokkal. A foglalkozás során, melynek egy része a konyhában történt, újra előkerült egy-egy használati tárgy, melyek a feladatlapon is szerepeltek. A tanulók sikeresen oldották meg a feladatokat kevés helytelen válasszal. Külön kiemelném, hogy a feladatlapon szereplő tárgyak olyannyira megmaradtak a tanulók emlékezetében, hogy a Tájházba történő második látogatásuk alkalmával kérdés és segítség nélkül megnevezték az egyes tárgyakat, és a használatukra is emlékeztek.

A 2. számú feladatlapon olyan tanulók számára készült, akik akkor két-három éve tanulták a magyar nyelvet. A csoport Márton-napi foglalkozásra érkezett a Tájházba, s a tárlatvezetés után Szent Mártonról, valamint a Márton-naphoz kötődő szokásokról hallhattak. A kézműves foglalkozás is az ünnephez kapcsolódott Márton-napi lámpások készítésével. Ezen az alkalmon kifejezetten a tanár javaslatára a kiscsoportos munkaformát alkalmaztunk, mert több olyan diák is volt, aki értette ugyan a magyart, de nehezen kommunikált. A kiscsoportokban az eltérő nyelvtudási szintű tanulók egymást segítették. Noha a feladatlapon legtöbb pontját sikerült jól megoldaniuk a tanulóknak, az utolsó feladat megoldása több csoportnak gondot okozott: a részeire bontott és összekevert történetet nem mindegyikük tudta helyesen sorba rakni, illetve a szöveg értelmezése általános nehézséget okozott. Ezenkívül a 3. feladatban szereplő kifejtős kérdésre érkezett több esetben csupán egy-két szavas válasz.

A 3. számú, komplex feladatsort tartalmazó feladatlap 9. osztályosok számára készült. A feladatlap első részében a tájházi séta/tárlatvezetés során elhangzott információkat kértük számon. Az étkezés témájában készült második rész az adott kézműves foglalkozáshoz kapcsolódott, ahol kemencében sült édességet készítettek és ettek a tanulók. A harmadik rész az ünnepkörökre vonatkozott; ezekről a foglalkozás során beszélgettünk kötetlen formában a tanulókkal. Ennél a feladatlapnál sem a megértés, sem a gondolat-kifejtés nem okozott gondot a tanulók számára.

A kitöltött feladatlapokat a tanulók magukkal vihetik; sokszor a kísérőtanár külön kérésére, hogy osztálytermi keretek között tovább dolgozhassanak velük.

4.4. *A tanárok szerepe*

A magyar kultúra és néphagyományok közvetítésének sikerességében kulcsfontosságú szerepet játszanak a tanárok. A MID esetében ez azt jelenti, hogy a tanárnak nemcsak a magyar nyelvet és az idegennyelv-tanítás pedagógiáját kell mélyrehatóan ismernie (Nádor 2018), hanem a néprajzi ismeretek átadására is felkészültnek kell lennie, de legalább is érdeklődést és fogékonyságot kell mutatnia a népi kultúra iránt. A néphagyományok becsempészésére lehetőséget adnak az irodalomórák (pl. tájszavak a szépirodalmi művekben, népköltészeti műfajok, népdalok és balladák, népszokások története), de a nyelvórák is kiváló keretet biztosíthatnak a néprajzi ismeretek közvetítésének (pl. a karácsonyi ünnepkör kapcsán). Általánosságban érdemes a helyi szokásokból, tárgyi kultúrából kiindulni, és a szűkebb régió (vagy szülőföld) hagyományainak megismerését fokozatosan bővíteni, tágítani, illetve megláttatni a tanulókkal a tárgyi és szellemi kultúra, a gazdálkodás és a társadalmi kapcsolatok összefüggéseit. A népi hagyományok és a néprajzi ismeretek tanításának a célja a hagyományos paraszti kultúra és értékrend megismertetésén túl a „természetközelen” élő, a természetet tisztelő, azt felhasználó és nem kihasználó paraszti életmód értékeinek bemutatása, s ezen keresztül a magyar és a szomszéd népek, valamint a távolabbi kultúrák elfogadása és tisztelete.

5. *Zárszó*

Az utóbbi évtizedekben veszélyeztetett helyzetbe került a világ kulturális öröksége. Az ipari civilizáció terjeszkedése következtében kis népek, kis nyelvek tűnnek el, olvadnak be, és nem működik már a népi kultúra természetes módon generációról generációra történő átadása. Ez a feladat az oktató-nevelő munkát végző pedagógusokra, tanárookra hárul.

Kárpátalján is megváltozott a magyar nyelv (és kultúra) helyzete, státusza. A magyar mint idegen nyelv bevezetése újabb lehetőségeket kínál ugyan a nyelvtanulók számára, ám az érdeklődés mindig a politikai viharok függvénye. A MID-tanárok a kezdeti nehézségeket, tantervek és tapasztalatok hiányát leküzdve a lehető legoptimálisabb módot választják a sikeres nyelvtanításhoz, az elkötelezett pedagógusok pedig minden eszközt megragadnak, hogy a nyelvtanulót közelebb hozzák a magyar kultúrához.

Ma is igaz, hogy a múlt ismerete nélkül nem lehet jövőt építeni, és az is, hogy a kultúra ismerete nélkül nem lehet jól megtanulni egy nyelvet. A nyelvtanár feladata ezért a nyelvi ismeretek átadásán túl a kultúra és a szokásvilág közvetítése is, illetve a kettő ötvözése. Tanulmányomban ehhez kínáltam egy alternatívát. A Nagyberegi Tájház munkája és foglalkozásai segítséget kívánnak nyújtani a nyelvtanulóknak – olyan témakörök feldolgozása által, amelyek beilleszkednek a MID-tanórák tematikájába és a Tájház profiljába is. Az órákon átadott ismereteket elmélyíthetik a tanulók a tájházi foglalkozások keretében.

A programjaink még gyerekcipőben járnak. A múzeumpedagógiai foglalkozásoknak feladatlapokkal való kiegészítésére már korábban kísérletet tettünk, ténylegesen azonban csak a 2019-es év során teszteltük őket. Ebben az időszakban fogadhattunk először ukrán anyanyelvű csoportokat. A számukra kidolgozott foglalkozások igazodtak a tanórai ismereteikhez, valamint a tanárral való előzetes egyeztetés révén a nyelvtudásuk szintjéhez is. Nagy örömeinkre szolgált, hogy a programok során sikerült átadnunk a hozzánk látogató a tanulóknak a magyar kultúra és szokásvilág egy-egy szeletét, és ennek eredményessége a múzeumpedagógiai feladatlapokon is tükröződött. Bízom benne, hogy a továbbiakban is gyakori vendégei lesznek az ukrán anyanyelvű tanulók a Nagyberegi Tájháznak, és hogy foglalkozásainkkal segítséget nyújthatunk a kollégáknak a hon- és népismeret tanításához és a tanulóknak nyelvtudásuk fejlesztéséhez.

Zárásként Pápai Ilonát, a Beregszászi 5. számú Középsiskola magyar mint idegen nyelvi tanárát idézem:

„A tájház olyan élményt adott a gyermekeinknek, amit máshol nem kaptak eddig. elsősorban a szabad környezet és a rendelkezésre álló népi játékok egy olyan gyerekkort idéznek, amiben a mai fiataloknak nincs már részük. A kézműves foglalkozások során elkészített tárgyakat hazavihetik, büszkén mutatják meg mindenkinek. Sőt, az ottani foglalkozások ötletet adtak az iskola egyes tanárainak, s azokat beépítették a saját tanórai munkájukba. És végül a tanulók szókincse, nyelvi fejlődése sem elhanyagolható. A hagyományos környezet és a rengeteg tárgy, mely körülvette őket a tájházban, hozzájárul nyelvi fejlődésükhöz. A hűsvétra megtanult locsolóverset vagy a szüreti rigmusokat mindmáig tudják és nem felejtik a gyerekek.”

Irodalom

- Andrásfalvy Bertalan 1998. A néphagyomány oktatásának távlatai. In: Karácsony M. Erika –Kraiciné Sz. Mária (szerk.): *Hon- és népismeret, néphagyomány az oktató-, nevelőmunkában*. BTF, Budapest
- Bagu Balázs 1993. *Tanterv az óvodák, elemi és általános iskolák számára. Népismeret*. Kárpátaljai Magyar Könyvek sorozat 30. Ungvár
- Baksa Brigitta 2015. *Néprajz az iskolában A néprajzi ismeretek tanításának múltja és jelene*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest
- Comenius, J.A. 1657/1992. *Didactica Magna*. Seneca Kiadó, Budapest
- Csesznák Éva 2012. Múzeumpedagógiai ismeretek I. In: Bereczki Ibolya – Szablyár Péter (szerk.): *Tájházevezetési ismeretek*. Noszvaj
- Gál Adél – Csurmán Puskás Anikó 2018. Bemutatjuk a Nagyberegi Tájházat mint szövetségünk új tagját. *Tájházi hírlevél* 2018/4: 31–36.
https://www.tajhazszovetseg.hu/wp-content/uploads/2014/11/tajhazi_hirlevel_2018_4.pdf
- Györfly István 1939. *A néphagyomány és a nemzeti művelődés*. Egyetemi Néprajzi Intézet, Budapest.
- Kósa László 1982. ‘Tessedik Sámuel’ szócikk. In: *Magyar néprajzi lexikon*, 5. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest. 274.
- Kósa László 2001. *A magyar néprajz tudománytörténete*. Osiris Kiadó, Budapest
- Kriza Ildikó 2001. A néprajztanítás gondjairól. In: *Iskolakultúra* 6–7: 45–53.
- Márku Anita 2019. A magyar mint (második) idegen nyelv oktatása a kárpátaljai iskolákban: tantervek. In: Csernicskó István – Márku Anita (szerk.): *A nyelvészet műhelyeiből. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból V*. AUTDOR-SHARK, Ungvár.165–178.
- Ortutay Gyula 1979. *Magyar Néprajz*. Corvina Kiadó, Budapest
- Pálóczy Horváth Ádám 1979. *Ő és új mintegy ötödfélszáz énekek ki magam csinálmányja ki másé*, Magyar Helikon, Budapest
- Voigt Vilmos 1998. *A magyar folklór*. Osiris Kiadó, Budapest

Internetes források:

Múzeumpedagógia: <http://www.jokai16.hu/tamop/innovaciok/muzeumpedagogia.pdf>

Kölcsey Ferenc: *Nemzeti hagyományok*:

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/v-magyar-nepkolteszet-63D6/a-magyar-nepdalkutatas-tortenete-6E7E/attekintes-a-nepdalok-gyujteserol-es-vizsgalatarol-6E92/a-felhivasok-kora-17821848-6E94/>

Melléklet**1. feladatlap**

Feladatlap 7. osztályosok számára
Berendezési tárgyak
 Múzeumpedagógiai feladat egyéni foglalkozáshoz

1. Mi van a tisztaszobában? Válaszd ki!

<p>a. _____</p> <p>b. _____</p> <p>c. _____</p> <p>d. _____</p>	<p>ÁGY SZEKRÉNY TÁNYÉROK KORSÓ VIZESVÖDÖR KOMÓD RUHASZÁRÍTÓ KAROS LÁDA</p>
---	---

2. Hol főztek régen a tájházban? _____

A.

B.

3. Mire használták a tisztaszobát?

---

4. Ismerd fel az alábbi tárgyakat! Magyarázd meg, mire használták azokat!

---

5. Mire szolgált a korsó?

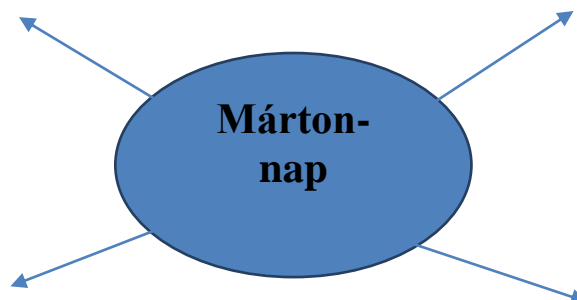
- a. étel tárolására szolgáló edény
- b. víz tárolására szolgált
- c. gyerekek játéka volt

2. feladatlap

Feladatlap 6. osztályosok számára
Márton-nap
 Múzeumpedagógiai feladat kiscsoportos foglalkozáshoz

„Márton napján, ha a lúd jégen jár, akkor karácsonykor vízben poroszkál.”

1. Mi jut eszedbe a Márton-napról?**2. Milyen ünnep Szent Márton napja?**

- gazdasági
- egyházi/vallási
- nemzeti

3. Milyen állat kapcsolódik Márton napjához?

- kacsa
- pulyka
- liba

Miért?

---

4. Egészítsd ki!

Ü__ __ E P
 M__RT__N-N__P
 TÁ__ __ H__Z

5. Rakd sorba a történetet!***A Márton-nap története***

- A római császár katonájaként szolgáló Márton a franciaországi Amiens városában egy hideg téli estén odaadta meleg köpenyének felét egy koldusnak. Aznap éjszaka álmában megjelent Jézus a koldus alakjában. Innentől kezdve pedig fordulat állt be Márton életében: Isten szolgálatába állt.
- Végül Mártont 371-ben püspökké szentelték és haláláig, 398-ig Tours-ban segítette a rászorulókat.
- A monda szerint mikor ennek hírért vette, az érte jövő küldöttek elől a szolgálékú Márton a ludak óljában bújt el. A szárnyasok azonban gágogásukkal, szárnyuk verdesésével óriási zajt csaptak, így elárulták Márton rejtékelyét.

- d. A legenda szerint Szent Márton a Római Birodalom Pannónia tartományának Savaria (mai Szombathely) nevezetű városában látta meg a napvilágot 316-ban vagy 317-ben (a pontos dátum kérdéses).
- e. Jóságáról már élete során is legendák keringtek, s az alázatos misszionáriust püspökké akarták szentelni.

Megoldás (a lap hátuljára kerül):

A Márton-nap története

- a. A legenda szerint Szent Márton a Római Birodalom Pannónia tartományának Savaria (mai Szombathely) nevezetű városában látta meg a napvilágot 316-ban vagy 317-ben (a pontos dátum kérdéses).
- b. A római császár katonájaként szolgáló Márton a franciaországi Amiens városában egy hideg téli estén odaadta meleg köpenyének felét egy koldusnak. Aznap éjszaka álmában megjelent Jézus a koldus alakjában. Innentől kezdve pedig fordulat állt be Márton életében: Isten szolgálatába állt.
- c. Jóságáról már élete során is legendák keringtek, s az alázatos misszionáriust püspökké akarták szentelni.
- d. A monda szerint, mikor ennek híret vette, az érte jövő küldöttek elől a szolgálékú Márton a ludak óljában bújt el. A szárnyasok azonban gágogásukkal, szárnyuk verdesésével óriási zajt csaptak, így elárulták Márton rejtekhelyét.
- e. Végül Mártont 371-ben püspökké szentelték és haláláig, 398-ig Tours-ban segítette a rászorulókat.

3. feladatlap

Feladatlap 9. osztályosok számára
Életmód falun a 20. század elején
 Múzeumpedagógiai feladat kiscsoportos foglalkozáshoz

LAKÓHÁZ (megfigyelés a helyszínen)**1. Rendszerezd a bútorokat, eszközöket aszerint, hol találhatóók!** (melyik helyiségben)

TISZTASZOBA (ELSŐ HÁZ)	KONYHA VAGY FÜSTÖSKONYHA	LAKÓSZOBA

1. <i>atuzsér</i>	5. <i>karosláda</i>	9. <i>vizes lóca</i>
2. <i>sifony</i>	6. <i>asztal</i>	10. <i>sámlí/gyalogszék</i>
3. <i>kemence</i>	7. <i>szóttések</i>	11. <i>komód</i>
4. <i>paradicsompasszírozó</i>	8. <i>szita</i>	12. <i>mosdótál</i>

Ezek közül melyik:

- ruhatároló: .....
- ülóbútor: .....
- eszköz: .....

2. Sorolj fel olyan tárgyakat, melyek a tájházi séta során ismeretlenek voltak számodra!

---

3. Sorolj fel 5 érdekes tárgyat, amit láttál a múzeumi séta során!

---

4. Miben különbözik a mai konyha a tájházban lévőétől?

ÉTKEZÉS

Tüzelés: A 19. század elején az asszonyok országszerte nyílt tűzhelyen (nincs füstelvezetés) főztek. A 20. század elején már feltűntek a gyári, *takaréktűzhelyek*, majd önálló *nyárikonyhát*, sütőházat építettek.

Régebben a tüzet nem hagyták kialudni. Főzés, sütés után a parazsat a tűzhely sarkán lévő üregbe (takaró) húzták, ahol hamuval takarták be, vagy tuskót tettek rá. Így őrizték meg a parazsat a következő napig. A *piszkafával* a tüzet igazgatták, szénvonóval kihúzzák a parazsat, a vizes *pemetével* (ciroksöprű, csuhé a végén) a kemence alját söpörték tisztára. *Bevető-lapáttal* betolják a kenyeret a kemencébe a szakítókosárból.

Kérdések:

- Milyen a nyílt tűzhely? _____
- Mivel igazgatták a tüzet? _____
- Miben gyűjtötték össze a parazsat? _____
- Mivel söpörték a kemence alját? _____

A **kenyérsütés** az asszonyok dolga volt. Általában hetente pénteken sütöttek egy kemencényi kenyeret egy hétre. A kenyérsütés 15–16 óra alatt zajlott le.

Feladat: *Állítsd sorrendbe a kenyérsütés fázisait!*

__ KISZEDÉS
 __ BEVETÉS
 __ FÚTÉS
 __ DAGASZTÁS

__ KOVÁSZOLÁS
 __ SZITÁLÁS
 __ ÁZTATÁS

ÜNNEPNAPOK („SZENT IDŐ”)

Gazdasági ünnepek: _____
 Életfordulós ünnepek: _____
 Egyházi ünnepek: _____
 Nemzeti ünnepek: _____

Feladat: *Írd az ünnepeket a megfelelő helyre!*

keresztelő, aratás, március 15., lakodalom, karácsony, augusztus 20., húsvét, szüret

Feladat: *Mely ünnepnapok tartoznak az őszi ünnepkörhöz? (a megfelelő választ húzd alá)*

mindenszentek, farsang, Kisasszony-nap, húsvét, pünkösöd, Mihály-nap, halottak napja, Katalin-nap, Hamvazószerda

Feladat: *Mi jellemezte az ünnepeket? Fejtsd meg: írd be a hiányzó betűket!*

__U__KA__ILA__OM

MEGHATÁROZOTT __T__L__K

T__MP__O__B__ JÁ__ __S

Ü__ __E__I V__SE__ET

Feladat: *Melyek voltak az ünnepi viselet ruhadarabjai?*

Férfi: _____

Női: _____

Gál, Adél

Ethnography and folklore in the Hungarian as a second language classroom

The paper discusses how ethnography and folklore can be implemented in the teaching of Hungarian language and culture for non-native speakers of Hungarian. After the investigation of the relationship between ethnography, folklore, culture and language teaching, the paper presents how various aspects of Hungarian ethnography and folklore are taught to Ukrainian students of Hungarian at the Velyhi Berehy Folklore Museum, in the Podkarpackie region of Ukraine. The paper offers museum pedagogy tools and methods (e.g., physicality, narrativity, materiality), as well as samples of worksheets related to specific museum pedagogy sessions, which can also be applied in the Hungarian as a foreign language classroom.